

2020-10-27 Christer Nilsson

EN PERSON KAN FÖRETRÄDAS AV EN SLÄKTING ENLIGT LAG

Anhöriga får företräda en myndig person som blivit sjuk, fått en psykisk störning eller som av andra förhållanden inte kan ta hand om sina ekonomiska angelägenheter. Personen ska sakna förmågan att fatta självständiga beslut.

De åtgärder som en anhörig får utföra är sådana som tillhör den dagliga livsföringen. Exempel på detta är att betala hyra och övriga räkningar. Andra åtgärder är att lämna en inkomstdeklaration och ansöka om bidrag inom socialförsäkringen, (exempelvis bostadsbidrag och försörjningsbidrag).

Rätten att företräda en anhörig regleras i 17 kap. föräldrabalken, FB.¹

Om en person på grund av sjukdom eller liknande förhållanden saknar beslutsförmåga kan en anhörig företräda släktingen. Förmågan att inte kunna fatta egna självständiga beslut måste vara uppenbar. Det räcker således inte med att en person är endast i behov av hjälp. Behovet av hjälp kan istället då tillgodoses genom att den hjälpbehövande utfärdar en s.k. avtalsfullmakt. Det är den anhörige som ska bedöma om den aktuella släktingen saknar beslutsförmåga.

¹ Ett alternativ är att en person utfärdar – när hen har förmågan att själv fatta beslut – en framtidsfullmakt. Om framtidsfullmakt kan du läsa om här på Juristguiden – välj fullmakt i sökmenyn.

Vem av de anhöriga kan vara ställföreträdare?

För att kunna vara en ställföreträdare krävs det att man är minst 18 år och är själv i stånd att kunna fatta egna beslut och inte har god man eller förvaltare. Den person som är i behov av att ha en anhörig som ställföreträdare ska vara myndig (18 år) och inte heller ha en god man eller förvaltare.

De anhöriga som kan ha behörighet att företräda en anhörig är noga reglerad i lag som är tvingande. Behörigheten följer en i lagen fastställd turordning och avvikelser från denna ordning kan först ske om den som står på tur i denna strukturella ordning meddelar att hen avstår från sin rätt att företräda den anhörige.

Den turordningen som gäller strikt är följande.

1. Make/maka eller sambo
2. Barn
3. Barnbarn
4. Föräldrar
5. Syskon
6. Syskonbarn

Om det finns flera personer inom samma nivå, till exempel flera barn, företräder de gemensamt den enskilde personen. De kan dock i sin tur lämna fullmakt emellan sig så att en person på samma nivå får ensam behörighet att vara företrädare.

Det framgår av ett precedensfall (hovrättsfall), RH 2019:19, att är flera anhöriga behöriga att vara ställföreträdare måste de vara överens hur de ska agera om de åtgärder som behöver utföras. Brister det i denna del kan de inte vara ställföreträdare. I en sådan situation kan det bli aktuellt med att ansöka om att en god man utses. ²

Bevisa sin behörighet

Den anhörige kan styrka sin behörighet att företräda den aktuella personen genom ett uppvisa ett person- eller familjebevis. Denna typ av handling utfärdas av Skatteverket och bevisen ska visas upp för den som berörs, en bank med flera.

Vilka åtgärder får en anhörig utföra?

Grundprincipen är att en anhörig får endast utföra åtgärder av ekonomisk natur som får anses tillhöra en vardaglig angelägenhet. Det är den enskildes behov som får vara riktmärke vid en konkret bedömning om en aktuell handling ska anses utgöra en vardaglig angelägenhet. De åtgärder som kan bli aktuella är att utföra olika typer av bankärenden, bl.a. betala räkningar från bankkonton, öppna autogiro, göra transaktion mellan konton som finns hos en bank eller olika banker.

² Om denna förutsättning och om precedensfallet, 2019:19, kan du läsa mer om hos Juristguiden. Välj från sökmenyn kategorin fullmakt.

Vilka åtgärder får inte utföras?

Åtgärder som en anhörig som ställföreträdare inte får utföra är transaktioner som inte ingår i den ordinära och dagliga livsföringen. Exempel på förbjudna åtgärder är följande.

- Inte köpa eller sälja värdefull egendom, (bil eller fastighet).
- Inte handla med aktier eller andra värdepapper.
- Inte pantsätta egendom, låna eller uppta lån.
- Inte ge (överlämna) gåvor.
- Inte föra process i domstol.

Redovisning och dokumentation

Någon skyldighet att redovisa de åtgärder som en anhöriga vidtagit finns inte lagreglerad. Någon form av dokumentation bör dock göras. Lämpligtvis kan den anhörige på något enkelt sätt föra noteringar över de åtgärder som hen utfört som ställföreträdare. Normalt skulle det vara tillräckligt med att spara kvitton och kontoutdrag. En rekommendation är att den anhörige dessutom årsvis för en liten kassabok över inkomster och utgifter. En sådan bok kan föras pappersvis eller digitalt som sedan kan skrivas ut från datorn, exempelvis i Microsoft Excel eller ett annat kalkylprogram. Gratismallar finns oftast att hämta från internet.

Rättskällor och lästips

17 kap. föräldrabalken, FB.

Prop. 2016/17:30

RH 2019:19 – se not 2.

Webblänkar

- Konsumenternas

<https://www.konsumenternas.se/konsumentstod/fakta/bankfakta/anhorigbehorighet/>

- Svenska bankföreningen

<https://www.swedishbankers.se/fakta-och-rapporter/faktablad/bankaerenden-foer-annans-raekning/behoerighet-foer-anhoeriga-vid-bankaffaerer/>